

Innhold

Forord	8
Introduksjon	10
<i>Av Bente Fønnebø, Anne Lise Johnsen-Swart og Hege Merete Somby</i>	
Árbediehtu – erfaringsbasert kunnskap	10
Et historisk bakteppe – det kollektive minnet, områdetilhørighet og naturnærhet	12
Bokas formål – å inspirere norske lærere og legge press på lærerutdanninger	13
Urfolkskunnskap – del av Kunnskapsløftet	14
Hvem boka henvender seg til	15
Bokas oppbygning	16
De enkelte kapitlene	17
<i>Loahpas</i> – noen avsluttende oppfordringer	20
Kapittel 1: Å være ung lulesame – oppvekst, identitet og språk	22
<i>Av Oda Kjær Eriksen</i>	
Å ta tilbake det jeg hadde mistet	23
Fra «super-same» hjemme i Meløy til «ikke-same» på Drag	24
Áhkkos liv og oppvekst på gården Kjær ved Tysfjorden i Hamarøy kommune	26
Å bo nær «bufolket»	26
Bakgrunn – lulesamiske språk, kultur og tradisjon	28
Min erfaring fra samiskundervisning og som samisk veiviser	29
Etter fornorskingen og dagen i dag	30
<i>Samiske veivisere – hva er det?</i>	34
Kapittel 2: Med inkludering inn i fremtiden	36
<i>Av Anne Lise Johnsen-Swart og Bente Fønnebø</i>	
Å møte enkle eksotifiserte fremstillinger med dypere innsikt	39
Koloniseringshistorien bør på pensum i lærerutdanninger	40
Unge samers identitet og skyggene fra fornorskingen	45
<i>Loahpas</i> – til slutt – utdanningsinstitusjonene spiller samtiden	48
Kapittel 3: Undervisning for og om samisk språk, kultur og samfunnsliv	50
<i>Av Hege Merete Somby</i>	
Innledning	50
Skolen som koloniseringsarena	52
Et kort tilbakeblikk på læreplaners forhold til samiske temaer	53
Kunnskapsløftet 2020 gir føringer for samiske rettigheter	55
Opplæringsloven gir samiske barn spesifikke rettigheter	57

Hvem er samer, og hva er «samisk»?	58
Hva er samisk distrikt?	60
Samisk opplæring i grunnskolen i og utenfor samiske distrikter	61
Noen aktuelle utfordringer for samiske og ikke-samiske elever	62
Opplæringen skal gi alle elever innsikt i samiske temaer	64
I samenes tid	66
Hvordan kan du gå frem i undervisningen?	68

Kapittel 4: Samisk kultur og historie, mangefasettert og kompleks **70**

Av Anne Lise Johnsen-Swart

Åpning av Sametinget – en merkedag i samisk historie	72
Hendelser som har påvirket samiske elever og familiers kultur og identitet	75
Første fase – den før-nasjonale fasen (før 1814)	77
Andre fase – Norges nasjonalbygging; fornorskingen får rotfeste (ca. 1814–1850-årene)	78
Tredje fase – fornorskingen av samiske barn; en mørk tid i samisk historie (ca. 1850–1900-årene)	78
Fjerde fase – kollektiv skam forplantet seg i flere generasjoner (ca. 1900–1970-årene)	80
Femte fase – Alta-kampen; fra miljøvernsak til samiske rettigheter (ca. 1970–1990-årene)	84
Sjette fase – fra et eksotisk til et nyansert bilde av det samiske (ca. 1990–2020-årene)	94
<i>Loahpas</i> – til slutt	96

Kapittel 5: Samisk kulturforståelse – inn i skole og utdanning **98**

Av Anne Lise Johnsen-Swart

Teoretiske forankringer	101
Samisk identitet – noen perspektiver	101
Kultur og identitet som erfaring	102
Kulturell smerte – noen innganger til forståelsen	105
Kulturforståelse i skolen	108
<i>Loahpas</i> – til slutt	117

Kapittel 6: Å komme i gang med samisk formidling i skolen

Av Meerke Krihke Leine Bientie

Fornorskingens ettervirkninger og ny kunnskap	119
6. februar – til glede eller til besvær? Å motvirke eksotifisering og stigmatisering	121
Å komme i gang med utviklingsarbeid	122
Utviklingsarbeid i skolen – konkrete forslag	125
Kulturformidling – å fortelle, lytte og bli fortalt	126
Avslutning – å tenke og jobbe på nye måter	126

Kapittel 7: Det sjøsamiske i et skoleperspektiv	130
<i>Av Gunn-Tove Minde</i>	
Hvem er sjøsame?	132
Fornorsking av sjøsamene	135
Samisk naturforståelse sett fra et sjøsamisk perspektiv	137
Læstadianismen – skjulested for tradisjonell samisk religion	137
Den sjøsamiske identitet – kompleks og mangetydig	139
Det sjøsamiske i et skoleperspektiv i nyere tid	140
Etableringen av språk- og kultursentre i de sjøsamiske områder	141
Oppsummerende tanker om sjøsamisk identitet	142

Kapittel 8: Markasamiske fortellinger og språkrekir ved Várdobáiki samisk senter	144
<i>Av Ann-Mari Thomassen</i>	
Innledning	144
Markasamiske områder – høyst levende og blomstrende i dag	145
Oppvekst i markebygda Sáttiidvuopmi og lulesamiske Divttasvuotna/Tysfjord	149
Markabygda – boplassen i Vilgesvárri i 1957 til bygda Sáttiidvuopmi	150
Vilgesvárri markasamisk boplass	150
Språkundervisningen ved Várdobáiki samiske senter – og bruk av språkrekir	153
Oppsummering – Å arbeide med samiske kultur og tradisjoner	155

Kapittel 9: Skoltesamenes historie språk, og tradisjoner	156
<i>Av Venke Tørmænen</i>	
Hvem er skoltesamene?	156
Skoltelandet –Saa’mijánnam og Si’jdd-systemet	158
Skoltesamisk årssyklus	160
Stormaktspolitikk (1326–1945) – store endringer for skoltesamene	163
Konsekvenser for skoltesamene	165
Økende kunnskap om og bevisstgjøring for skoltesamene i Norge	167

Kapittel 10: Sørsamiske perspektiver – å leve av, i og med naturen	170
<i>Av Meerke Krikhe Leine Bientie</i>	
Naturmaterialer og materialsanking	172
Områdetilhørighet – i samspill natur, område og menneske	174
Hva kan tradisjonskunnskap knyttet til kulturspor bety i skolen?	176
Å sanse, observere, praktisere og erfare er viktig å bringe inn i læringsmiljøet	178
Å produsere lokalt fremfor å konsumere – å leve bærekraftig	179

Kapittel 11: Samisk kosmologi – noaidien og trommenes samtidskraft	186
Av Astrid Ingebjørg Swart	
Samisk sjamanisme eller noaidevuohhta – å forstå <i>noaidi</i> i et nordsamisk perspektiv	187
Samenes tradisjonelle natursyn – et biosentrisk verdensbilde	188
Naturen som ledesnor – blomstene, biene, insektene, livet i vann, elver og hav	190
Runebommen eller trommens tradisjonelle betydning	191
Å formidle om samisk nærhet til naturen til skoleelever	195
Avslutning – å erfare samisk kosmologi og naturtilhørighet i skolen	197

Kapittel 12: «Joiken går i sirkel – man går ut og inn av den»	200
Av Bente Fønnebø	
Å leve som nomader – levesett med oppbrudd og forflytning i årstidsykluser	202
Sammenhenger mellom joik, mytiske skikkelser, ordtak og fortellinger	203
Avslutning – å se alt i bilder, med farger, fortelling og musikk	208

Kapittel 13: Oslo samiske skole – «fly høyt på sterke vinger»	210
Av Bente Fønnebø og Unni Jernberg	
Innledning	210
Bakgrunn – hvordan det hele startet	212
Oslo Samiske skole i dag og i framtida – noen visjoner	214
Oslo samisk skole (OSS) i dag	216
Økt ønske om fjernundervisning og et senter i rivende utvikling	216
«Et levende samisk miljø» – visjoner og mål	218
Felles utviklingstid for alle lærerne	220
Samiske kunstnere preger Oslo samiske skole	221
Elevaktiv undervisning	223
Fra lavvokunnskap og kunstformidling til rocke-joik	224
Presentasjon av forfatterne	228
Litteratur	232
Foto / Copyright	242